

частиною із загальною, відомою інформацією, яка не охороняється законом, та через стали словосполуку, „яка характеризується тим, що...”.

(„dadurch gekennzeichnet, dass“ чи „gekennzeichnet durch“) викладають тематичну частину, яка є предметом правового захисту. Тематична частина за своєю лаконічністю, чіткістю, однозначністю понять має ознаки наукового, технічного та правничого тексту [1, с. 77–78].

Отже, на основі лексико-стилістичного аналізу патентних описів, взаємопроникнення та взаємовпливів наукового, технічного та правового стилів описи винаходів можна розглядати як унікальні акти науково-технічно-правової комунікації, у яких діють властиві для цих актів мовностилістичні принципи їх реалізації.

1. Дужа-Задорожна М., Задорожний В. Проблеми перекладу патентної термінології (на матеріалі німецькомовних патентних формул) // Проблеми української термінології: Збірник наукових праць учасників 9-ї Міжнародної наукової конференції “Проблеми української термінології СловоСвіт 2006” м. Львів, 19–21 вересня 2006. – С. 76–79. 2. Д’яков А., Кияк Т., Куделько З. Основи термінотворення: семантичні та соціологічні аспекти. – К., 2000. 3. Коваль А. Практична стилістика сучасної української мови. – К., 1978. – 375 с. 4. Непийвода Н. Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект). – К., 1997. – 303 с. 5. Павлова О. Мова науки та її лексичний склад // Вісник Національного університету „Львівська політехніка” “Проблеми української термінології” – № 559. – 2006. – С. 25–31.

УДК 811.111’ 276.6:004

Л.В. Ільницька

Національний університет “Львівська політехніка”

ІНФІНІТИВНІ КОНСТРУКЦІЇ У АВТЕНТИЧНИХ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ТЕКСТАХ З КОМП’ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ ТА ЇХ ОПРАЦЮВАННЯ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ТЕХНІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

© Ільницька Л.В., 2007

Подано результати статистичного аналізу уживання форм інфінітиву та функцій інфінітивних конструкцій у вибірці автентичних англомовних науково-популярних статей з комп’ютерної техніки. Наведено найефективніші типи вправ на засвоєння цього граматичного матеріалу.

The article contains the results of statistical analysis of the usage of infinitive forms and functioning of infinitive constructions in the selection of authentic English popular-scientific articles on computer engineering. The most efficient types of exercises for consolidation of this grammar material are presented.

У цій роботі подано результати дослідження функціонування неозначеної форми дієслів в автентичних англомовних науково-популярних текстах з комп’ютерної техніки та наведено типи вправ, що виявились найбільш ефективними для засвоєння цього граматичного матеріалу на практичних заняттях з англійської мови. З цієї метою була опрацьована вибірка статей з британських журналів “New Scientist” та “Economist” за 2004, 2005 та 2006 роки. Надання переваги власне науково-

популярним текстам пояснюється тим, що в зв'язку з інтенсивним розвитком комп'ютерної техніки, тексти підручників швидко втрачають свою актуальність, а технічні тексти з галузевих наукових журналів погано надаються до створення комунікативних вправ для роботи на практичних заняттях. У той час, як науково-популярні статті: 1) являють собою огляд найновіших досягнень в галузі комп'ютерної техніки, 2) пояснюють нові терміни, які не включені до раніше виданих спеціалізованих словників, 3) подають матеріал у доступній, інколи навіть жаргівливій формі, 4) представляють різні точки зору – усі ці позитивні якості науково-популярних текстів дають змогу студентам не тільки ознайомитись з новинками в галузі їх спеціалізації та поповнити словниковий запас новими термінами, але й спонукають їх до обговорення матеріалу та висловлення власної думки.

Згідно з навчальними програмами з англійської мови, у технічних вищих навчальних закладах вивченню інфінітиву та інфінітивних конструкцій приділяють доволі значну увагу, що викликано особливостями інфінітиву в англійській мові та незбігом деяких його форм та функцій з формами та функціями інфінітиву в українській мові. Безумовно, знання цих особливостей необхідне, але чи виправдане надмірне зосередження на вивченні, скажімо, dokonаних форм або складних інфінітивних конструкцій? Власне це спонукало автора цієї роботи провести статистичний аналіз вибірки.

Проведений аналіз показав, що найбільш уживаною в автентичних англомовних науково-популярних статтях з комп'ютерної техніки є проста *форма інфінітиву* в активному стані (наприклад: The idea was to encourage consumers to adopt data services on 2G phones, paving the way for fancier services on 3G phones.): кількість таких форм становить 91.58 % від усієї кількості випадків використання інфінітиву в текстах вибірки. У той час, як проста форма в пасивному стані становить 7.9 % (наприклад: Much work remains to be done before such a technology becomes a reality.), dokonана в активному стані 0.34 % (наприклад: The European Commission seems to have completely missed the bigger picture, which is that copyright owners are using digital rights management to trump the legal rights that society has till now expected from copyright holders...), тривала в активному стані 0.17 % (наприклад: We could soon be telling our fridges when to defrost the chicken and our cookers when to start the dinner.), а випадки використання dokonаної-тривалої (активний стан) та dokonаної (пасивний стан) форм взагалі у вибірці не зустрічались. Отже, під час опрацювання та обговорення науково-популярних статей доцільно приділяти найбільше уваги вивченню та використанню простих форм інфінітиву в активному та пасивному стані з метою уникнення штучності висловлювань, яка виникає внаслідок використання маловживаних в англійській мові форм.

Що стосується результатів *статистичного аналізу функцій інфінітиву* в текстах вибірки, їх найдоцільніше подати в послідовності членів речення в англійській мові, тобто: підмет – присудок – додаток – означення та обставина.

Загалом інфінітив у *функції підмета* зустрічається в 1.2 % від загальної кількості використання інфінітиву у цій вибірці. Але класичний підмет в препозиції (наприклад: To expect customers to snap into this in five minutes is just unrealistic.) становить усього 0.34 %, в той час, як решта 0.86 % – це підмет в постпозиції, поданий на початку речення формальним підметом “it”, наприклад: It's a very interesting open research problem to construct a 'quantum Norton antivirus' which cleans corrupted data. До речі, існують різні трактування функціонування інфінітиву в реченнях, що починаються з безособового займенника “it”. Наприклад, Е.М. Гордон вважає, що інфінітив в таких реченнях здійснює функцію додатка [2]. Але в інших довідниках з граматики англійської мови, наприклад авторів Джеффри Ліча [3] та Рендолфа Кірка [4] стверджується, що інфінітив у таких реченнях є підметом у постпозиції, а формальний підмет називається відповідно “introductory” *it* або “anticipatory” *it*. Ми погоджуємось власне з цим трактуванням цієї функції інфінітиву.

Наступна функція інфінітиву – *складний підмет*, або суб'єктний інфінітивний зворот, наприклад: Opening Sys up to the public is expected to accelerate the rate at which it learns. Раніше складний підмет уважався характерним виключно для мови наукових публікацій, але з часом його все частіше, почали використовувати в розмовній мові, його часто можна почути в передачах Британської радіомовної компанії; і статистичний аналіз вибірки теж підтвердив, що складний підмет вживається майже вдвічі частіше, ніж звичайний підмет, виражений інфінітивом: кількість

інфінітивів, що входять до складного підмета, становить 2.23 % від загальної кількості інфінітивів у вибірці. Це означає, що вивченню цієї конструкції слід приділяти більше уваги, оскільки вона не має аналогів в українській мові, і студентам часто важко зрозуміти взаємовідносини між членами суб'єктного інфінітивного звороту.

Статистичний аналіз вибірки показав, що найчастіше інфінітив вживається як *частина складеного присудка*, а саме в 45.87 % від усіх випадків вживання інфінітиву. У ролі предикатива, тобто іменної частини складеного присудка (наприклад: *The challenge for 3G operators is to understand the appeal of different services to different types of customer.*), інфінітив виступає в 2.58 %; до складу аспектного присудка (наприклад: *Even in Turing's day, computers were beginning to outperform humans in certain specific tasks.*) інфінітив входить у 2.75 %; решта 40.54 % припадає на модальні присудки. Причому лідером серед них є сполучення інфінітива з модальним дієсловом "can" та його еквівалентом "to be able" – 28.87 %, наприклад: *Technology designed to protect warships can keep Wi-Fi hackers out.*; або *It will even be able to pay for goods when you shop via wireless electronic funds transfer.* Друге місце посідає складений присудок з модальним дієсловом "may" – 5.84 %, наприклад: *Humans would never have this problem, but a computer program might easily be confused.* Складений присудок з модальним дієсловом "must" та його еквівалентами "to have" і "to be" становить 3.61 %, наприклад: *So if a computer program with a vocabulary of 100 words is given a three-word phrase, it must correctly choose from the million permutations in its memory.*; *When a hash function has been broken, it has to be replaced with a new, harder-to-break alternative.*; *If rights we now take for granted are to be protected in the era of digital media, action is needed now.* Інфінітив в сполученні з модальним дієсловом "should" становить 1.37 %, наприклад: *Quantum computers should spend as little time as possible with their qubits exposed to the wider quantum network.*; а з дієсловом "ought" – 0.34 %, наприклад: *It ought to be possible for operators to offer larger bundle sat a lower price per minute and still make money.* Дієслово "need" з інфінітивом становить 0.52 % від загальної кількості інфінітивів вибірки, наприклад: *With this new technology, signals can be shared securely and go where they need to go, and no further.* Крім того, у текстах зустрічались непоодинокі випадки вживання подвійного модального та модально-аспектного присудків, наприклад: *A team of robots can collaborate to overcome what a single robot might not be able to do.*; *Finally, machines might soon start to think.* Окремо необхідно згадати усталений фразеологічний зворот "to be going to do something", який зустрічається у вибірці в 0.86 % випадків вживання інфінітиву, наприклад: *Why should I believe that my quantum repeater is actually going to do what I think it does?* Отже, досить велика увага, що приділяється вивченню складених присудків протягом курсу англійської мови в технічному вищому навчальному закладі, цілком обгрунтована.

Щодо виконання інфінітивом функції *додатка*, тут теж спостерігаються певні розбіжності. Наприклад, в граматичному довіднику Т.А. Барабаш [1] стверджується, що інфінітив може бути додатком лише до дієслова, а після таких прикметників, як "glad", "sorry" та інших, інфінітив функціонує як означення. У той час, як ціла низка інших довідників з граматики, включаючи довідник Е.М. Гордона, вказують, що інфінітив може бути додатком і до дієслів, і до прикметників. Автор цієї роботи трактує інфінітив додатком до прикметника лише в тому випадку, коли прикметник входив до складу іменникового присудка, наприклад: *Yet improvements are hard to make.* І результат, статистичного аналізу вибірки показав, що інфінітив у функції додатка до дієслова зустрічався в 11.34 % від загальної кількості вживання інфінітива у вибірці, наприклад: *For years researchers have been promising to deliver technology that will make computers we can chat to like friends.*; а інфінітив у функції додатка до предикатива – в 3.44 %, наприклад: *Many researchers focused their attention on more specific problems which had more clearly definable goals that they hoped would be easier to achieve.*

Складний додаток (або об'єктний інфінітивний зворот) теж виявився доволі розповсюдженим і становить 5.67 %, наприклад: *Turing suggested that we could consider a machine to be intelligent if its responses were indistinguishable from a human's.*; *Weaknesses (revealed last month in a key security technique) are forcing cryptographers to look for new ways to keep online transactions secure.* Так само, як і складний підмет, ця конструкція вимагає глибшого вивчення на практичних заняттях.

Наступна функція, яку виконує інфінітив у реченні, функція *означення*, у вибірці представлена в такий спосіб: означення до іменника становить 7.39 % від загальної кількості вживання у вибірці інфінітивів, наприклад: *New handsets, to be launched this month, will have built-in satellite-TV receivers, offering 11 video and 25 audio channels.*; означення до займенника – 0.17 %, наприклад: *And if *Intellibuddy* is anything to go by, machines you can interact with, that understand what you are saying and react appropriately, are still some way off.*; означення до числівника – 0.17 %, наприклад: *This is because the most valuable subscribers were the first to buy mobile phones.*

З усіх типів *обставин* у вибірці зустрічались лише інфінітиви у функції обставини мети – 17.87 %, наприклад: *To prevent people hacking in from the net, they run firewall software that blocks off the attempts to gain access via the modem.*; інфінітиви у функції обставин результату – 0.17 %, наприклад: *Last year in a demonstration for the US government, 108 of his creations, 12-centimetre-cube robots that use infrared to detect obstacles and communicate with one another, successfully spread out evenly to fill 280 square metres of floor space in just 25 minutes.*; та інфінітиви у функції наслідку після прикметників, що модифікуються прислівником “enough”, – 0.34 %, наприклад: *Few firms were brave enough to refuse to pay up.* В абсолютній більшості випадків перед інфінітивом у ролі обставини мети не було слів “in order”, що інколи ускладнює розуміння студентами цієї конструкції. У зв’язку з цим на практичних заняттях доцільно виконувати вправи на розпізнання цієї конструкції в контексті.

Окрему увагу необхідно приділити інфінітивним групам (так званим “wh”-конструкціям) та прийменниковому інфінітивному комплексу (“for”-комплексу), оскільки у статтях вибірки вони зустрічаються доволі часто: “wh”-конструкція – 1.2 %, “for”-комплекс – 1.89 %. Вони можуть виконувати в реченні будь-яку функцію, наприклад:

підмета – *How to proceed is an open question because hash functions have been made in a pretty ad-hoc manner.*; *It is the work of moments for an employee to connect a paper-sized Wi-Fi base station to a company network.*;

предикатива, тобто іменникової частини присудка – *But far more important matter is for law-makers to explore the fundamental question of how to ensure that consumers’ rights are not swept away.*;

дodatка – *But now they must decide whether to create sub-brands, or partner with other firms.*; *Your PC will ask your company’s server how to find the numeric IP address.*; *Computers are too complex for the average person to secure.*;

означення – *So far *Frontline* has only used two robots at a time, but its simulations show, that teams of more than 48 robots will run out of bandwidth with which to communicate.*;

обставини – *In the next few months, an artificial brain called *Cyc* will be put online for the world to interact with.*

Тепер розглянемо типи вправ, які виявились найбільш ефективними на практичних заняттях для засвоєння та вільного використання інфінітиву в різних функціях. Функціонування інфінітивних груп як *підмета* найкраще засвоювалось у вправах на переклад з української на англійську мову, що базувались на лексичному матеріалі тексту, або переказі змісту тексту з використанням речень, що починались з формального підмета “it”, наприклад: “It is / was / will be necessary / important / desirable ...” + інфінітив з залежними словами.

Для засвоєння модального *присудка* та пасивної форми інфінітиву найкраще надаються вправи на перетворення речень з активного в пасивний стан, наприклад: *We can use this program to detect viruses.* – *This program can be used to detect viruses.*

Інфінітив у функції *означення* найкраще засвоюється під час виконання вправ на пошук означень в реченнях та їх переклад з англійської на українську мову. Це, очевидно, пояснюється тим, що означення не має постійної позиції в англійському реченні і може бути розташованим у будь-якому місці. Тому “полювання” на означення вносить елемент гри і сприяє засвоєнню матеріалу. Крім того, у цьому випадку переклад з української на англійську мову буде неефективним в зв’язку з тим, що одна і та сама думка може бути виражена різними засобами. Наприклад, речення “Була розроблена нова програма для виявлення та усунення вірусів” можна перекласти такими варіантами: *A new program to detect and remove viruses has been developed.*; *A*

new virus detection and removal program has been developed.; A new program for detection and removal of viruses has been developed.

Функцію ж *обставини мети*, на думку автора, найдоцільніше вивчати за допомогою аналітичних вправ, наприклад: допасуйте інфінітивні конструкції в ролі обставини мети, що подані в частині А, до речень, поданих в частині В, з метою утворення логічних висловлювань.

І, звичайно, для засвоєння будь-якого граматичного матеріалу незамінними є комунікативні вправи. Але за умов, що граматичні помилки реєструються (і викладачем, і студентами), виправляються, а правильний варіант закріплюється за допомогою виконання аналітичних, асоціативних, аудіо-візуальних вправ та вправ на переклад і утворення парадигматичних груп. Тобто найефективнішим на практичних заняттях є поєднання різних видів роботи, що ґрунтуються на лексичному матеріалі фахово-спрямованих текстів, з метою: 1) накопичення словникового запасу підмови комп'ютерних наук; 2) засвоєння граматики англійської мови; 3) отримання нової інформації в галузі спеціалізації та 4) розвитку навичок аналізу тексту і висловлення власної думки засобами англійської мови.

1. Barabash T.A. *A Guide to Better Grammar*. – Moscow, 1975. 2. Gordon E.M., Krylova I.P. *A Grammar of Present-day English*. – Moscow: Vysshaya Shkola, 1980. 3. Leech Geoffrey, Svartvik Jan. *A Communicative Grammar of English*. Longman Group Ltd. – Moscow: Prosvetscheniye, 1975. 4. Quirk Randolph, Greenbaum Sidney. *A University Grammar of English*. Longman. – Moscow: Vysshaya Shkola, 1982.

УДК 811. 124' 01' 367. 332

М.М. Кузик

Національний університет “Львівська політехніка”

ЗНАЧЕННЯ КОН'ЮНКТИВА У ГОЛОВНИХ І НЕЗАЛЕЖНИХ РЕЧЕННЯХ У РАННІЙ ЛАТИНІ (на основі творів Плавта і Теренція)

© Кузик М.М., 2007

Розглянуто питання об'єктивної та суб'єктивної модальності. На матеріалі комедій Плавта і Теренція, які належать до періоду ранньої латини, проаналізовано семантику умовного способу, вжитого у головних і незалежних реченнях. У роботі автор намагається пояснити частотність та рідкість вживання певних видів кон'юнктива.

Hier sind die Fragen der objektiven und subjektiven Modalität betrachtet. Der Autor analysiert die Komödien von Plaut und Terentius, die zur Periode des Frühlateins gehören. In diesem Artikel wird die Semantik von Konjunktiv in den Hauptsätzen geforscht. Der Autor versucht auch die Häufigkeit und Seltenheit des Gebrauches von entsprechendem Konjunktiv zu erklären.

Оскільки головною функцією мови є здійснення комунікації, природно припустити, що змістовний стрижень, який диктує вибір структури висловлювання, пов'язаний з відношенням до змісту висловлювання його автора-мовця, є мовна модальність. Саме модальність можна розглядати як змістовний вектор, який визначає побудову висловлювання.

Ми притримуємось погляду на модальність як на “функціонально-семантичну категорію, яка виражає різні види відношення висловлювання до дійсності, а також різні види суб'єктивної кваліфікації того, що повідомляється” [7, с. 303]. Модальність є мовною універсалією, вона належить до основних категорій мови. Термін “модальність” використовується для позначення